

1. Algemeen: Waddengebied tussen Alkmaar en Elbe

1.1 Literatuur

Boekholt, P.Th.F.M., 'Die Beziehungen zwischen den nordöstlichen Niederlanden und Nordwestdeutschland', in: O.S. Knottnerus e.a. red., *Rondom Eems en Dollard/Rundum Ems und Dollart. Historische verkenningen in het grensgebied van Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland/Historische Erkundungen im Grenzgebiet der Nordostniederlande und Nordwestdeutschlands* (Groningen/Leer 1992) 244-256.

Boekholt, P.Th.F.M., 'Groningen en Oost-Friesland: ontmoeting in het verleden', *Neerlandia: orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond* 88 (1984), 166-168.

Boekholt, P.Th.F.M., 'Grenscontacten. Huwelijksbetrekkingen over en weer van de Duits-Nederlandse grens', *Driemaandelijke bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland* 33 (1981) 54-66.

Bölsker-Schlicht, Franz, 'Quellen für eine Quantifizierung der Hollandgängerei im Emsland und im Osnabrücker Land in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts', in: Ernst Hinrichs en Henk van Zon ed., *Bevölkerungsgeschichte im Vergleich: Studien zu den Niederlanden und Nordwestdeutschland* (Aurich 1988) 90-104.

Bölsker-Schlicht, Franz, *Die Hollandgängerei im Osnabrücker Land und im Emsland: ein Beitrag zur Geschichte der Arbeiterwanderung vom 17. bis zum 19. Jahrhundert* (Sögel 1987).

Briels, J., *Zuid-Nederlanders in de Republiek 1572-1630, een demografische en cultuurhistorische studie* (Sint-Niklaas 1985).

Folkers, Johann Ulrich, 'Vom Wesen des Friesentums', *Jahrbuch der Gesellschaft für Bildende Kunst und vaterländische Altertümer zu Emden* 36 (1956) 7-38.

Handbuch des Friesischen. Handbook of Frisian Studies. Horst Haider Munske ed. (Tübingen 2001).

Hofstee, E.W., *Korte demografische geschiedenis van Nederland van 1800 tot heden* (Haarlem 1981).

Holtman, A., en A. Galama, 'Aus den nördlichen Niederlanden und dem deutschen Nordwestennach Amerika. Motive und Reiseerfahrungen der Auswanderer im 19. Jahrhundert', in: O.S. Knottnerus e.a. red., *Rondom Eems en Dollard/Rundum Ems und*

Dollart. Historische verkenningen in het grensgebied van Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland/Historische Erkundungen im Grenzgebiet der Nordostniederlande und Nordwestdeutschlands (Groningen/Leer 1992) 433-449.

Jaarboek (historische) demografie (Leuven-Den Haag 2010-).

Knottnerus, Otto S., 'Bauernfreiheit' in: Hajo van Lengen ed., *Die Friesische Freiheit des Mittelalters – Leben und Legende* (Aurich 2003) 378-403.

Knottnerus, Otto S., 'Wiedertäufer, Söldner und Freibeuter als Repräsentanten frühmoderner Mobilität', in: *Niedersächsisches Jahrbuch für Landesgeschichte: Organ des Historischen Vereins für Niedersachsen in Hannover* 73 (2001) 1-50.

Knottnerus, Otto S., 'Angst voor de zee : veranderende culturele patronen langs de Nederlandse en Duitse waddenkust (1500-1800), in: C.A. Davids ed., *De Republiek tussen zee en vasteland : buitenlandse invloeden op cultuur, economie en politiek in Nederland 1580-1800* (Amsterdam 1993) 57-81.

Knottnerus, Otto S., 'Deicharbeit und Unternehmertätigkeit in den Nordseemarschen um 1600', in: Thomas Steensen ed., *Deichbau und Sturmfluten in den Frieslanden: Beiträge vom 2. Historiker-Treffen des Nordfriisk Instituut* (Bredstedt 1992) 60-72.

Knottnerus, Otto S., 'Räume und Raumbeziehungen im Ems Dollart Gebiet', in: O.S. Knottnerus e.a. red., *Rondom Eems en Dollard/Rundum Ems und Dollart. Historische verkenningen in het grensgebied van Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland/Historische Erkundungen im Grenzgebiet der Nordostniederlande und Nordwestdeutschlands*. (Groningen/Leer 1992) 11-42.

Kooi, Jurjen van der, en Hermann Niebaum ed., *Tussen Vlie en Wezer. Verzamelde bijdragen tot de Friese, Oostnederlandse en Nederduitse naamkunde van Rudolf A. Ebeling* (Groningen 1999).

Lesger, Clé, 'Variaties in de herkomstpatronen van nieuwe burgers in Nederlandse steden omstreeks het midden van de zeventiende eeuw', *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 3 (2006) 118-139.

Lesger, Clé, 'Informatiestromen en de herkomstgebieden van migranten in de Nederlanden in de Vroegmoderne Tijd', *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 3 (2006) 3-23.

Leven in de Lage Landen: historisch-demografisch onderzoek in Vlaanderen en Nederland: jaarboek. Koen Matthijs ed. (Leuven 2010-).

Lucassen, J., 'Quellen zur Geschichte der Wanderungen, vor allem der Wanderarbeit, zwischen Deutschland und den Niederlanden vom 17. bis zum 19. Jahrhundert', in: Ernst Hinrichs en Henk van Zon ed., *Bevölkerungsgeschichte im Vergleich: Studien zu den Niederlanden und Nordwestdeutschland* (Aurich 1988) 75-90.

Mennens-van Zeist, Aukje, *Bibliographie für die Ems Dollart Region. Ostfriesland, Emsland und die Provinzen Groningen und Drenthe – eine Literaturübersicht zu den Themen Wirtschaft, Politik, Statistik und Geschichte./Bibliografie voor de Eems Dollart Regio. Oost-Friesland, Emsland en de provincies Groningen en Drenthe – een literatuuroverzicht op het gebied van economie, politiek, statistiek en geschiedenis* (Groningen-Leer 1994).

Overpfennig, Hannelore, *Migration und Fernhandel im 'Töddensystem'. Wanderhändler aus dem nördlichen Münsterland im mittleren und nördlichen Europa* (Osnabrück 1996).

Schroor, Meindert, 'Divergentie en convergentie. Twee eeuwen sociaal-economische ontwikkeling in de Eems Dollard Regio (1815-1990)', in: O.S. Knottnerus e.a. red., *Rondom Eems en Dollard/Rundum Ems und Dollart. Historische verkenningen in het grensgebied van Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland/Historische Erkundungen im Grenzgebiet der Nordostniederlande und Nordwestdeutschlands.* (Groningen/Leer 1992) 327-360.

Vries, Jan de, en Ad van der Woude, *Nederland 1500-1800. De eerste ronde van de moderne economische groei* (Amsterdam 1995).

2. Kop van Noord-Holland/Aangedijkte Landen

2.1 Literatuur

Borger, Guus J., *Het verdwenen veen en de toekomst van het landschap* (Amsterdam 2007).

Borger, G. J., *De Veenhoop. Een historisch-geografisch onderzoek naar het verdwijnen van het veendek in een deel van West-Friesland* (Amsterdam 1975).

Bremer, J.T., *150 jaar Anna Paulowna polder: 1845-1995* (Schoorl 1995).

Bremer, J.T., *Oorkonden in steen: 17^e- en 18^e-eeuwse grafzerken op de oude begraafplaats van Huisduinen/Den Helder* (Schoorl 1992).

Bremer, J.T., *De Zijpe* (3 dln. Schoorl 1985-1997).

Bremer, J.T., *Wieringerwaard 1610-2010* (Schoorl 2010).

Bremer, J.T., *Wiringherlant* (Schoorl 1979-1980).

Bremer, J.T., *Husidina. Geschiedenis van Huisduinen/Den Helder tot 1814* (Schoorl 2014)

Canon van de Noordkop. De geschiedenis van de Noordkop in 29 verhalen (Alkmaar 2010).

Cock, J.K. de, *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag* (Groningen 1965).

Edelman, T., 'Oude ontginningen van de veengebieden in de Nederlandse kuststrook' , *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 49 (1958) 239-245.

Enqueste ende informacie upt Stuck van der Reductie ende Reformatie van den Schiltaelen, voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vrieslant: gedaen in den jaere 1494. R. Fruin ed. (Leiden 1876)

Hart, S., 'Geschrift en getal. Onderzoek naar de samenstelling van de bevolking van Amsterdam in de 17^e en 18^e eeuw, op grond van gegevens over migratie, huwelijk, beroep en analfabetisme', in: S. Hart, *Geschrift en getal. Een keuze uit de demografisch-, economisch- en sociaal-historische studiën op grond van Amsterdamse en Zaanse archivalia, 1600-1800* (Dordrecht 1976) 115-182.

Hart, S., 'Migratie uit Friesland naar Amsterdam: 1578-1810, een historisch-demografisch onderzoek', *It Beaken* 37 (1975) 143-166.

Informacie up den staet faculteyt ende gelegentheyt van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daerna te reguleren de nyeuwe schiltaele gedaen in den jaere MDXIV. R. Fruin ed. (Leiden 1866).

Ipema, Jan, *Herkomstplaatsen en spellingsvarianten die voorkomen in de Amsterdamse ondertrouwregisters van 1578-1810: Schleswig-Holstein* (Amsterdam 1972).

Ipema, Jan, *Herkomstplaatsen en spellingsvarianten die voorkomen in de Amsterdamse ondertrouwregisters van 1578-1810: Friesland* (Amsterdam 1971).

Ipema, Jan, *Oost-Friesland: herkomstplaatsen en spellingsvarianten die voorkomen in de Amsterdamse ondertrouwregisters van 1578-1810* (Amsterdam 1970).

Ipema, Jan, *Herkomstplaatsen en spellingsvarianten die voorkomen in de Amsterdamse ondertrouwregisters van 1578-1810: Noord-Holland* (Amsterdam 1970).

Ipema, Jan, *Herkomstplaatsen en spellingsvarianten die voorkomen in de Amsterdamse ondertrouwregisters van 1578-1810: Nedersachsen* (Amsterdam 1970).

Knotter, Ad, Jaap Maan en Simon Ha, *De beroepen van de bruidegoms die te Amsterdam voor de eerste keer in ondertrouw gingen: 1578-1715* (Amsterdam 1992).

Kuijpers, Erika, *Migrantenstad. Immigratie en sociale verhoudingen in 17e-eeuws Amsterdam* (Hilversum 2005).

Lesger, Clé, 'Migrantenstromen en economische ontwikkeling in vroegmoderne steden: nieuwe burgers in Antwerpen en Amsterdam, 1541-1655', *Stadsgeschiedenis* 1 (2006) 97-121.

Maan, Jaap, *Herkomstplaatsen met spellingsvarianten van bruiden en bruidegoms die te Amsterdam voor het eerste huwelijk in ondertrouw gingen: Groningen Drente Overijssel Utrecht* (Amsterdam 1979).

Schoorl, Henk, 't *Oge: het Waddeneiland Callensoog onder het bewind van de heren van Brederode en hun erfgenamen, de graven van Holstein-Schaumburg, tot de verkoop aan vier Hollandse heren, ca. 1250-1614* (Hillegom 1979).

Schoorl, Henk, en J.T. Bremer, *Varengasten en ander volk: vier eeuwen bedrijvigheid aan de kusten van Hollands Noorden* (Schoorl 1987).

Suurenbroek, Frank, ' 'In wrâldstêd'; Friese migranten in Amsterdam rond 1900', *Ons Amsterdam* 11 (2000) (<http://www.onsamsterdam.nl/tijdschrift/jaargang-2000/>, geraadpleegd 13.10.2016).

Suurenbroek, Frank, 'Friezen in Amsterdam : groepsvorming onder binnenlandse migranten aan het einde van de negentiende eeuw', *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 26 (2000) 325-342, 376.

't *Vierkant: cultuurhistorisch tijdschrift*, Westfries Genootschap ed. (Hoorn 2001-).

West-Friesland's "oud en nieuw", Historisch Genootschap "Oud West-Friesland", Westfries Genootschap ed. (Hoorn 1926-).

Woude, A.M. van der, *Het Noorderkwartier. Een regionaal-historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland* (Wageningen 1972).

2.2 Bronnen en websites

Noord-Hollands Archief (<http://noord-hollandsarchief.nl/>). Hier aanwezig DTB tot 1812 en BS 1812-, m.u.v. Alkmaar en Amsterdam.

Regionaal Archief Alkmaar (<https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl/>). Hier aanwezig DTB tot 1812 en BS 1812-, Alkmaar en diverse andere plaatsen.

Stadsarchief Amsterdam (<https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/genealogie/>). Hier aanwezig DTB tot 1812 en BS 1812-, (gemeente) Amsterdam.

Westfries Archief (<http://www.westfriesarchief.nl/>).

<http://www.genealogiedenhelder.nl/>, geraadpleegd 2.10.2016. N.B. Bevat gegevens van de gemeenten Den Helder, Texel, Petten, Wieringerwaard, Callantsoog en Anna Paulowna.

3. Friesland

3.1 Literatuur

Amsterdam en Friesland: zeven eeuwen relaties. Themanummer *It Beaken* 37 (1975).

Bakker, G., 'Veenontginningen in Wymbritseradeel en Doniawerstal vanuit Göenga, Sneek, IJlst, Oosthem en Abbega 900-1300', *It Beaken* 65 (2003) 67-124.

Bazelmans, J., 'Het laat-Romeinse bewoningshiaat in het Nederlandse kustgebied en het voortbestaan van de Friezenaam', *Jaarverslagen van de Vereniging voor Terpenonderzoek* 76-82 (1992-1998) 14-75.

Beaken, It. Tydskrift fan de Fryske Akademy (Leeuwarden 1938-).

Boersma, J.W., 'De trek naar de klei. De bewoning van het noordelijke kustgebied', in: L.P. Louwe Kooijmans e.a. ed., *Nederland in de prehistorie* (Amsterdam 2005) 561-576.

Bos, J.M., en E.W. Brouwer, 'De kruisvormige fibulae van Friesland. Een nieuwe benadering in het onderzoek naar de herkomst van de eerste migranten vanaf AD 380/400 en de

culturele oriëntatie van het Friese terpengebied tot ca. AD 550', *De Vrije Fries* 85 (2005) 9-36.

Bots, J.A.H., en W.Th.M. Frijhoff, 'De studentenpopulatie van de Franeker academie: een kwantitatief onderzoek', in: G.Th. Jensma e.a. red., *Universiteit te Franeker 1585-1811. Bijdragen tot de geschiedenis van de Friese hogeschool* (Leeuwarden 1985) 452-469. 56-72.

De Vrije Fries (Leeuwarden 1839-). Voor de inhoud zie ook:
<http://www.friesgenootschap.nl/index.php/nl/online-artikelen>.

Faber, J.A., *Drie eeuwen Friesland. Economische en sociale ontwikkelingen van 1500 tot 1800* (2 dln. Leeuwarden 1973).

Galama, J.B.E. (Annemieke), 'Emigratie', in: Schroor, M. e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van Fryslân I* (Gorredijk/Leeuwarden 2016), 744-745.

Galama, Annemieke, *Frisians to America 1880-1914. With the baggage of the fatherland* (Leiden 1996)

Hart, S., 'Migratie uit Friesland naar Amsterdam: 1578-1810, een historisch-demografisch onderzoek', *It Beaken* 37 (1975) 143-166.

Hinte, E. van, *Sociale en economische geografie van Harlingen* (Harlingen 1936).

Jager, Jan de, *Wierum en haar (sic!) bewoners* (Dokkum 2011).

Jierboekje fan it Genealogysk Wurkforbân (1951-1959) en *Genealogysk Jierboekje (Genealogysk Wurkforbân fan de Fryske Akademy)* (1960-)

Kooiker, A. 'De bevolking van Dokkum', *It Beaken* 16 (1954) 223-227.

Kroes, Jochem, *De Gietersen in Friesland: de migratie van Noordwest-Overijsselse turfgravers naar het Friese laagveengebied in de tweede helft van de 18e eeuw* (Leeuwarden 1996).

Kuiken, Kees, *Het Bildt is geen eiland: capita cultuurgeschiedenis van een vroegmoderne polder in Friesland* (Groningen 2013).

Kuiken, Kees, 'Harlinger en Bildtse doopsgezinden: kettingmigratie en elitevorming in Friesland omstreeks 1600', *De vrije Fries* 83 (2003) 9-46.

Langen, G.J. de, *Middeleeuws Friesland* (Groningen 1992).

Nicolay, Johan, 'Nieuwe bewoners van het terpengebied en hun rol bij de opkomst van het Friese koningschap. De betekenis van gouden bracteaten en bracteaachtige hangers uit Friesland (vijfde-zevende eeuw na Chr.)', *De Vrije Fries* 85 (2005) 37-103.

Nusteling, H.P.H. en Th. van der Weegen, 'Dopen en trouwen en de bevolkingsomvang van Friesland in de periode 1655-1794', *It Beaken* 46 (1984) 105-138.

Nijboer, Harm, 'New citizens in Leeuwarden, 1530-1700. An inquiry into early modern migration patterns (work in progress)', in: *Migration, Economic Change and the Dutch Revolt* (Amsterdam 1999) 21-29.

Nijboer, Harm, 'Leeuwarden tussen middeleeuwen en moderne tijd: verkeersnetwerken, stedelijke systemen en economische ontwikkeling, ca. 1500 - ca. 1800', *Leeuwarder historische reeks V* (1995) 39-189.

Ridder-Symoens, H. de, 'Buitenlandse studenten aan de Franeker universiteit 1585-1811', in: G.Th. Jensma e.a. red., *Universiteit te Franeker 1585-1811. Bijdragen tot de geschiedenis van de Friese hogeschool* (Leeuwarden 1985) 73-89.

Sannes, H., en H.S. Buwalda, *Geschiedenis van Het Bildt: (beschreven in haar verband met de algemene historie van Friesland)* (Franeker 1951-1957).

Schroor, Meindert, *Harlingen: geschiedenis van de Friese havenstad* (Leeuwarden 2015).

Schroor, Meindert, *Geschiedenis van Dokkum: hart van noordelijk Oostergo* (Dokkum 2004).

Schroor, M., 'Friesland verliest zijn kinderen: enkele bespiegelingen over de omvang van de emigratie en de landverhuizing in de periode 1880-1960', *It Beaken* 63 (2001) 190-205.

Schroor, Meindert, 'De demografische ontwikkeling, 1750-1917', in: *Geschiedenis van Friesland 1750-1995* (Amsterdam-Meppel-Leeuwarden 1998) 40-60.

Schroor, Meindert, 'De demografische ontwikkeling na 1917' in: *Geschiedenis van Friesland 1750-1995* (Amsterdam-Meppel-Leeuwarden 1998) 213-231.

Schroor, Meindert, 'De demografische ontwikkeling in de zeventiende en achttiende eeuw (1606-1793)', *Leeuwarder historische reeks IV* (1993) 40-104.

Schroor, Meindert, 'Een lijst met Leeuwarder burgers uit 1492', *De Vrije Fries* 73 (1993) 63-102.

Schroor, Meindert, 'Eene jonge aencommende lantstadt. Een poging tot reconstructie van de bevolkingsomvang en bevolkingsgroei van Leeuwarden in de zestiende eeuw (1511-1606)', *Leeuwarder historische reeks* III (1992) 107-142.

Schroor, M., e.a., *Sneek, van veenterp tot waterpoortstad* (Leeuwarden 2011).

Schroor, Meindert, Jan Faber en Harm Nijboer, *Fontes Leovardenses: zestiende-eeuwse bewonerslijsten van Leeuwarden en zijn klokslag* (Leeuwarder historische reeks VII) (Leeuwarden 2002).

Schroor, Meindert & Meile Tamminga, 'Demografie' in: Schroor, M. e.d., *Nieuwe Encyclopedie van Fryslân I* (Gorredijk/Leeuwarden 2016) 584-590.

Suurenbroek, Frank, ' 'In wrâldstêd'; Friese migranten in Amsterdam rond 1900', *Ons Amsterdam* 11 (2000) (<http://www.onsamsterdam.nl/tijdschrift/jaargang-2000/>, geraadpleegd 13.10.2016).

Suurenbroek, Frank, 'Friezen in Amsterdam : groepsvorming onder binnenlandse migranten aan het einde van de negentiende eeuw', *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 26 (2000) 325-342, 376.

Vondeling, Anne, *De loop der bevolking in Friesland sedert 1714: enkele getallen betreffende het aantal inwoners van de Friesche gemeenten in 1714, 1744, 1796, 1849, 1881, 1914 en 1940, benevens een overzicht van de migratie in het tijdvak van 1930 tot 1940 ...* (Z. pl. 1942).

Wildeboer, J.D., 'Friesland verliest zijn kinderen. Sociografische aspecten van de Friese emigratie, in het bijzonder uit Barradeel en Harlingen', *It Beaken* 16 (1954) 65-120.

Worst, Dennis, 'Agrarische veenontginningen in oostelijk Opsterland (900-1700 AD). Een interdisciplinair onderzoek naar de natuurlijke landschapsopbouw, de nederzettings- en ontginningsgeschiedenis en het agrarische landgebruik langs de boven- en middenloop van het Koningsdiep' (Masterscriptie RuG, Faculteit der Letteren, Elsloo 2012).

3.2 Bronnen en websites

Tresoar (<https://www.tresoar.nl>). Hier aanwezig DTB tot 1812 en BS 1812-. Zie verder website <https://www.allefriezen.nl/>. Hierbij tevens koppeling naar de originele akten BS.

Historisch Informatiecentrum Noordoost Fryslân (<http://www.hicnof.nl/>).

Historisch centrum Leeuwarden (<https://historischcentrumleeuwarden.nl/>).

De **burgerboeken** van de elf Friese steden dateren uit de periode 16^e eeuw-1811. Kopieën, met vindplaats originelen, zie: Tresoar, toegang 348, Verzameling Kopieën van elders berustende stukken, nrs. 4100, 6046, 6050-6052, 6058-6059, 6064, 6104-6105, 6108-6109, 6151, 6155.

- Bolsward, Dokkum, Franeker, Harlingen, Hindeloopen, IJlst, Leeuwarden, Sloten, Sneek, Staveren/Stavoren, Workum via databank <https://www.allefriezen.nl/>;
- Dokkum: <http://www.sneuperdokkum.nl/dokkumburgerboek.htm>;
- Leeuwarden: Historisch centrum Leeuwarden, <https://historischcentrumleeuwarden.nl/burgerboeken/>.

4. Groningen

4.1 Literatuur

- Boerderijenboeken. Vanaf 1960 zijn er de boerderijenboeken die grote delen van de klei- en direct aangrenzende gebieden van de provincie Groningen beslaan. Zij bevatten zeer vele persoonsgegevens. Zie: Jnte Botke, 'Steeds groter, steeds mooier, steeds dikker. Een halve eeuw boerderijenboeken in Groningen, 1952-2002', *Gronings Historisch Jaarboek* (2003) 107-126, waarin een chronologisch overzicht.

Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde, inzonderheid van de Provincie Groningen (10 dln. Groningen 1864-1873).

Gruoninga. Mededelingenblad van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe der Nederlandse Genealogische Vereniging (1954-)

Bakker, M. e.a. ed., *Hugenoten in Groningen. Franse vluchtelingen tussen 1680 en 1720* (Groningen 1985).

Berkel, Klaas van, *Universiteit van het Noorden: vier eeuwen academisch leven in Groningen. Deel I De oude universiteit 1614-1876* (Amsterdam 2014).

Berkel, K. van, 'De regionale betekenis van de Groningse universiteit. Een verkenning van vier eeuwen geschiedenis', in: P.Th.F.M. Boekholt e.a.ed., *Rondom de Reductie. Vierhonderd jaar provincie Groningen 1594-1994* (Assen 1994) 185-202.

Collenteur, Geurt, 'Economische en sociale aspecten van de provincie Groningen in de eerste helft van de negentiende eeuw', in: P. Th.F.M. Boekholt en J. van der Kooi red., *Spiegel van Groningen. Over de schoolmeesterrapporten van 1828* (Assen 1996) 37-63.

Doornbos, W.G., m.m.v. R.H. Alma en R.F.J. Paping, *Bewonerslijsten van de stad Appingedam ca. 1480/1490-1811* (Groningen 2001).

Doornbos, W.G., P.J.C. Elema en D.F. Kuiken, *Lidmatenboek van de Gereformeerde kerk van Groningen 1594-1660* (Groningen 2001).

Doornbos, W.G. en D.F. Kuiken, *Burgerboek van de stad Appingedam 1619-1808* (Groningen 1995).

Driemaandelijksche bladen, later voortgezet als *Driemaandelijkse bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland* (1902-2002).

Duijvendak, M.G.J., e.a. (red.), *Geschiedenis van Groningen* (3 dln. Zwolle 2008-2009).

Duijvendak, Maarten, en Bart de Vries red., *Stad van het Noorden. Groningen in de twintigste eeuw* (Assen 2003).

Feenstra, Hidde, *Spinnen in het web. Groningse regenten in relatie tot het omringende platteland tijdens de Republiek* (Assen 2007).

Feenstra, H., 'Van stapelrecht en vrije markteconomie. Stad en Ommelanden in de 16^e eeuw' in: *Van Beeldenstorm tot Reductie* (Groningen 1994) 143-182.

Feenstra, H., 'De ontfriesing van Groningerland nogmaals bekeken', *Driemaandelijkse bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland* 43 (1991) 18-49.

Feenstra, H., 'Van Friese en Groninger Mellema's', *Gruoninga* 23 (1978) 41-50.

Feenstra, H. en H.H. Oudman, *Een vergeten plattelandselite. Eigenerfden in het Groninger Westerkwartier van de vijftiende tot de zeventiende eeuw* (Leeuwarden 2004).

Groenendijk, Henny, en Rolf Bärenfänger, *Gelaagd landschap. Veenkolonisten en kleiboeren in het Dollardgebied* (Bedum 2008).

Groenendijk, H.A. en W. Schwarz, 'Mittelalterliche Besiedlung der Moore am Dollart-Rand' in: O.S. Knottnerus e.a. ed., *Rondom Eems en Dollard. Historische verkenningen in het grensgebied van Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland* (Groningen en Leer 1992) 84-97.

Groenhuis, G., 'Een Drents vluchtelingenprobleem in de stad Groningen, 1672-1680', *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 99 (1982) 35-40.

Groningsche Volksalmanak. Jaarboekje voor Geschiedenis, Taal- en Oudheidkunde der provincie Groningen, later voortgezet als *Groningse Volksalmanak: historisch jaarboek voor Groningen* (Groningen 1889-1990).

Gronings Historisch Jaarboek (Groningen 1994-2000).

Haer, Daan van der, 'De bevolkingsontwikkeling van de gemeente Hoogkerk', in: P. Kooij e.a. red., *Dorp naast een stad: Hoogkerk 1770-1914* (Assen 1993) 117-129.

Harten, W., 'Emder Bürger als Ahnen von Familien aus der Krummhörn und aus Groningen', *Gruoninga* 17 (1972).

Heeroma, K., en J. Naarding, *De ontfrising van Groningen* (Zuidlaren 1961).

Historisch Jaarboek Groningen. Vereniging Stad en Lande ed. (Assen 2001-).

Hofstee, E.W., *Het Oldambt. Een sociografie. Deel I. Vormende krachten* (2^e dr. Groningen 1990).

Hoft, A., L.P. de Boer, R.T. van Dellen en L.M. Pronk-Wiersema, 'Een bijdrage tot de historische demografie van het Hogeland' in: I.B.M. Matthey, *Westeremden, het verleden van een Gronings terpdorp* (Groningen 1975) 161-194.

Hoppenbrouwers, Peter, 'Demografische Entwicklung und Besitzverhältnisse im Wold-Oldambt (Provinz Groningen) (ca. 1630-1730). Die Quellen und ihre Probleme' in: Ernst Hinrichs en Henk. van Zon ed., *Bevölkerungsgeschichte im Vergleich: Studien zu den Niederlanden und Nordwestdeutschland* (Aurich 1988) 9-26.

Huizinga, J., 'Hoe verloren de Groningsche Ommelanden hun oorspronkelijk Friesch karakter?', in: J. Huizinga, *Verzamelde werken* (dl I. Haarlem 1948) 464-522.

Kooij, P., *Groningen 1870-1914. Sociale verandering en economische ontwikkeling in*

een regionaal centrum (Groningen 1986).

Koops, Enne, ' 'Kolesaal wat 'n drokte hier!'. Overzeese emigratie uit de provincie Groningen na de Tweede Wereldoorlog', *Historisch Jaarboek Groningen* (2009) 104-109.

Kuiken, D.F., W.G. Doornbos en H.J.E. Hartog, *Stadsrekening Groningen 1540/1541* (Groningen 2008).

Kuiken, D.F., en H.J.E. Hartog m.m.v. B.S. Hempenius-Van Dijk, *Ondertrouwboek van de stad Groningen 1611-1623* (Groningen 2005).

Kuiken, D.F., en H.J.E. Hartog, *Ondertrouwboek van de stad Groningen 1603-1611* (Groningen 2002).

Kuiken, D.F., en H.J.E. Hartog m.m.v. B.S. Hempenius-Van Dijk, *Ondertrouwboek van de stad Groningen 1595-1603* (Groningen 2001).

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen', *Genealogysk Jierboekje* (1994) 114-140.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1762-1791)', *Genealogysk Jierboekje* (1992) 132-153.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1739-1762)', *Genealogysk Jierboekje* (1991) 148-169.

Ley, Reid van der, 'Rijpema, een Fries-Groningse familie', *Genealogysk Jierboekje* (1991) 45-79.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1719-1739)', *Genealogysk Jierboekje* (1990) 124-145.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1685-1719)', *Genealogysk Jierboekje* (1989) 107-134.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1623-1685)', *Genealogysk Jierboekje* (1988) 101-122.

Ley, Reid van der, 'Friezen in Groningen (1594-1623)', *Genealogysk Jierboekje* (1987) 141-150.

Ligtendag, W.A., *De Wolden en het water. De landschaps- en waterstaatsontwikkeling in het lage land ten oosten van de staf Groningen vanaf de volle middeleeuwen tot ca. 1870* (Groningen 1994).

Matthey, I.B.M., 'Op fiscaal kompas. Een bijdrage tot de economische geschiedenis van het gewest Groningen in de 17^e en 18^e eeuw, met toespitsingen op de dorpen in de huidige gemeente Stedum', in: I.B.M. Matthey, *Westeremden, het verleden van een Gronings terpdorp* (Groningen 1975) 195-360.

Melis, Korrie, 'Noord-Groningen rond 1955: krimp, een stichting en regiovorming', *Historisch Jaarboek Groningen* (2010) 110-127.

Miedema, H.T.J., 'De herkomst van de huwelijkspartners op het Groningse platteland in de achttiende eeuw', *Groningse volksalmanak* (1963) 131-136.

Paping, Richard, 'Groei of stagnatie. De bevolkingsontwikkeling in Groningen', *Gronings Historisch Jaarboek* (2000) 41-58.

Ploeg, Jaap van der, 'Armoede en diakonale armenzorg in de stad Groningen 1594-1650' (Niet uitgegeven scriptie Rijksuniversiteit Groningen, afd. Geschiedenis, 1976).

Rekeningen der stad Groningen uit de 16de eeuw. P.J. Blok ed. ('s-Gravenhage 1896).

Schroor, Meindert, *Rurale metropool. Bevolking, migratie en financiën van de stad Groningen ten tijde van de Republiek (1595-1795)* (Groningen/Wageningen 2014).

Schroor, Meindert, 'Van Wad tot Warendorf. Groningen en zijn achterland', in: Geurt Collenteur e.a. red., *Stad en regio: opstellen aangeboden aan prof. dr. Pim Kooij bij zijn afscheid als hoogleraar economische en sociale geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen* (Assen 2010) 19-30.

Schroor, Meindert, 'Friese of Duitse stad? Een verkennend onderzoek naar geografische aspecten van de immigratie in Groningen 1600-1800', *Stadsgeschiedenis* 4 (2009) 1-20.

Smedes, J.J., *De Nieuwe- of Langakkerschans. Geschiedenis van een vesting, grensdorp en zeehaven aan en van de Dollard* (Zaltbommel 1975).

Veldman, Fokko, '“Van binnenluyden ende borgherschap”: herkomst van ingezetenen van de stad Groningen in het begin van de 16de eeuw, aan de hand van de stadsrekeningen. Een bijdrage tot de studie van taalverhoudingen binnen de stad Groningen', *Driemaandelijks bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland* 38 (1986) 131-152.

Voerman, Jan F., *Verstedelijking en migratie in het Oost-Groningse veengebied 1800-1940* (Groningen 2001).

Westerholt, Riemke, en Jurjen van de Pol, 'Landverhuizing vanuit de provincie Groningen naar Noord-Amerika, 1847-1900', *Historisch Jaarboek Groningen* (2004) 52-62.

4.2 Bronnen en websites

Groninger Archieven (<https://www.groningerarchieven.nl/>). Hier aanwezig DTB tot 1812 en BS 1812-. Zie verder website <http://www.allegroningers.nl/>. Hierbij tevens koppeling naar de originele akten BS en kerkelijke registers DTB.

Burgerboeken: GrA, tg. 1605, Archief Stadsbestuur van Groningen, 1594-1815: nr. 596^e r, 596^{a-b} r, Register Cleyne Borgerrecht 1544-1798. Ook: GrA, tg. 2100, Archief Stadsbestuur van Groningen (1), 1246-1594, – Register van de personen aan wie het burgerrecht is verleend, 1544-1794, 1796, 1798.

Appingedam, zie literatuurlijst 4.1.

5. Diversen: Drenthe

Boekholt, P.Th.F.M., 'De actieradius van de huwelijkskandidaten in Drenthe', *Nieuwe Drentse volksalmanak* 107 (1990) 1-45.

Naarding, J., 'Friese immigratie in Drente', *It Beaken* 10 (1948) 89-94.

Afkortingen

BS = burgerlijke stand (vanaf 1811)

DTB = Doop-, trouw- en begraafboeken (tot 1812)

GrA = Groninger Archieven.